

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1930 kl. 5 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, med anledning av väckt motion, angående förfarandet vid tillsättning av syssloman och prästman enligt sjukhusstadgan.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till dess *andra* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 297, har herr *Bäcklund* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i Kungl. Maj:ts stadga angående lasarett, sjukstugor och tuberkulossjukvårdsanstalter av den 22 juni 1928, att syssloman och prästman må kunna tillsättas genom val med slutna sedlar. Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från medicinalstyrelsen, ävensom berett Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet tillfälle att avgiva yttrande över motionen; och är landstingsförbundets yttrande fogat såsom bilaga härvid. Infordrade yttranden.

Kungl. stadgan den 22 juni 1928 (S. F. S. nr 302) angående lasarett, sjukstugor och tuberkulossjukvårdsanstalter (sjukhusstadgan), vilken av Kungl. Maj:t enligt riksdagens bemyndigande i administrativ väg utfärdats, bestämmer i § 30, att syssloman tillsättes av direktionen, och i § 38, att prästman antages och entledigas av direktionen. Stadgan föreskriver i § 5, att, därest någon äskar omröstning, skall den ske öppet utom vid val, då den skall ske med slutna sedlar, och att beslut fattas med enkel röstövertikt, samt att, därest rösterna äro lika delade, den mening blir gällande, som biträdes av direktionens ordförande, men att lotten bestämmer företrädesordningen mellan dem, som vid val erhållit lika röstetal. 1928 års sjukhusstadga.

Beträffande tolkningen av sistnämnda stadgande hava 1926 års lasarettstadgesakkunniga, som den 15 januari 1927 avgivit betänkande angående förslag till lag om vissa av landsting eller kommuner drivna sjukhus och till stadga angående lasarett, sjukstugor och tuberkulossjukvårdsanstalter, i motiven till § 9 i förslaget till sjukhusstadga, motsvarande § 5 i den kungl. stadgan, uttalat, bland annat, följande: 1926 års lasarettstadgesakkunniga.

”Med 'val' torde närmast avses utseende av förtroendemän inom direktio-
nen själv, såsom utseende av ordförande, vice ordförande, kassakontrollant
och, om hänsyn toges till innehållet i förevarande förslag, de direktionsleda-
möter, som omnämnas i 12 §. Däremot kan tillsättandet av syssloman, präst-
man och övrig personal, lika litet som avgivande av förord för sökande till
lasarettsläkartjänst, betraktas såsom val. I dylika tillsättningsfrågor skall
alltså omröstning ske öppet och ordföranden hava utslagsröst vid lika
röstetal.”

Detta de sakkunnigas uttalande har av medicinalstyrelsen godtagits såsom
motivering till dess beslut den 3 oktober 1929 i hos styrelsen överklagade och
av motionären åberopade tillsättningsfråga (sysslomansbefattningen vid lasa-
rettet i Falköping). Kungl. Maj:t har sedermera genom att utan ändring fast-
ställa styrelsens beslut godkänt dess ståndpunkt i sakfrågan.

Utskottet.

Av motionens avfattning synes framgå, att motionären icke velat bestrida
riktigheten av den tolkning, som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts ovan-
berörda beslut, ehuru motionären menar, att stadgans formulering även möj-
liggör annan tolkning. Motionären anser, att stadgans innebörd bör vara,
att sådana avlönade tjänster som syssloman och prästman vid lasarett, sjuk-
stugor m. m. böra kunna tillsättas genom val med slutna omröstning, och att
stadgan i här antydd riktning bör förtydligas.

I gällande författningar finnas i allmänhet tydligt uttryckt, *huru* vid val,
respektive vid vanlig omröstning skall tillgå. Sålunda framgår, att val alltid
skall (eller bör) ske med slutna sedlar, varvid lotten faller utslaget vid lika
röstetal, under det att vanlig omröstning i regel sker öppet, och ordföranden
faller utslaget vid lika röstetal. I kommunalförordningarna för landet och för
stad har hitintills stadgats, att omröstning alltid skall ske öppet, men i det vid
årets riksdag föreliggande förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet
m. m. har en åtskillnad gjorts mellan de medelbara representationerna, såsom
kommunal- och stadsfullmäktige, kommunalnämnd m. fl., inom vilka omröst-
ning *alltid* skall ske öppet, och de omedelbara representationerna, såsom kom-
munalstämma, allmän rådstuga m. fl., där slutna omröstning får användas,
därest så begäres. Såsom i de medelbara representationerna förfäres, torde i
allmänhet förfaras jämväl inom kommunala nämnder, direktionsstyrelser
och utskott.

Däremot framgår icke lika tydligt av författningarna, *när* vid tillsättande
av tjänsteman valförfarandet skall komma till användning, och när beslut
genom vanlig omröstning bör ske. Enligt landstingsförbundets uttalade me-
ning avser val, som företages i de kommunala nämnderna, direktionsstyrelserna
och styrelserna, endast utseende av förtroendemän såsom ordförande, vice ord-
förande, kassaförvaltare m. fl., under det att tillsättande av viss av-
lönad tjänst, som icke är att betrakta såsom ett kommunalt förtroendeupp-
drag, icke behandlas såsom valärende, utan sker tillsättandet på grund av

beslut genom öppen omröstning, därvid ordföranden vid lika röstetal har utslagsröst.

Av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, vid årets riksdag med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m. framgår, att den sakkunnige, som i anledning av riksdagens skrivelse den 7 maj 1921, nr 186, av Kungl. Maj:t den 20 juni 1924 erhållit i uppdrag att verkställa av riksdagen begärd revision av författningarna i fråga, i sitt den 10 februari 1928 avgivna betänkande, föreslagit uttryckliga bestämmelser, att till val icke hänföres tjänstemans tillsättande. Den sakkunnige har i detta avseende hävdats samma uppfattning, som av landstingsförbundet åberopats, medan däremot departementschefen enligt anförande till statsrådsprotokollet den 31 januari 1930 (se propositionen sid. 128) intagit den ståndpunkten, "att tillräcklig anledning icke torde föreligga att i frågan om sättet för omröstnings verkställande och erhållande av beslut göra skillnad mellan val och tillsättande av tjänsteman och att även vid sådant tillsättande omröstningen torde böra förrättas med slutna sedlar och avgörandet vid lika röstetal ske genom lottdragning".

Konstitutionsutskottet, som till förberedande behandling mottagit propositionen, har ännu icke avgivit sitt utlåtande över densamma men har, enligt vad utskottet inhämtat, tagit ställning till förevarande spörsmål, varigenom den tveksamhet, som hitintills förefunnits beträffande val och beslut rörande tillsättande av tjänsteman, torde komma att bliva hävd, i vad det gäller de kommunala representationerna.

Då gällande kommunallagstiftning alltid plägat vara normerande för de övriga författningar, som reglera olika kommunala förhållanden, såsom sjukhusstadgan m. fl., anser utskottet, att stadgan bör såsom hitintills ansluta sig till nämnda kommunallagstiftning, varför utskottet måste förutsätta, att utan särskilda åtgöranden från riksdagens sida bestämmelserna i ifrågavarande författningar vederbörligen ändras i överensstämmelse med riksdagens blivande beslut i anledning av konstitutionsutskottets utlåtande rörande kommunallagarna.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 maj 1930.

På utskottets vägnar:
ERIK OLSON.

Närvarande vid utlåtandets slutbehandling: herrar *Olson* i Göteborg, *Andersson* i Tungelsta, *Weijne*, *Björling*, *Wachtmeister*, *Olsson* i Österbo, *Ström* och *Karlsson* i Munkedal.

Till andra kammarens andra tillfälliga utskott, Stockholm.

I skrivelse till Svenska landstingsförbundets styrelse den 8 sistlidna februari har andra kammarens andra tillfälliga utskott, under omförmälände att till utskottets behandling hänvisats en av herr Bäcklund i andra kammaren väckt motion, nr 297, angående förfarandet vid tillsättning av syssloman och prästman enligt sjukhusstadgan, däri hemställas, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i sagda stadga, att syssloman och prästman må kunna tillsättas genom val med slutna sedlar, hos förbundsstyrelsen anhållit att från förbundet erhålla "de upplysningar, som för motionens vidare utredning och beredning inom utskottet befinnas nödiga, ävensom de övriga upplysningar, som erfordras för ett allsidigt belysande av motionen". Med anledning härav har förbundsstyrelsen äran anföra följande.

Enligt gällande lagstiftning avse de *val*, som skola försiggå i de kommunala representationerna ävensom i de kommunala nämnderna, direktionerna och styrelserna, utseende av *förtroendemän*. Landsting, stadsfullmäktige, kommunalstämma och kommunalfullmäktige utse sålunda genom val sina respektive ordförande och vice ordförande samt ledamöter av förvaltningsutskott, direktioner, styrelser och nämnder, revisorer m. fl. På samma sätt väljer sjukhusdirektion inom sig sin ordförande, vice ordförande och kassakontrollant ävensom kommunalnämnd inom sig en kassaförvaltare o. s. v. De inom visst kommunalt eller administrativt område röstberättigade eller de omedelbara kommunala representationerna utse genom val jämväl innehavarna av vissa avlönade tjänster såsom borgmästare, rådman, präst, folkskollärare, organist, klockare. I de sistnämnda fallen hava de väljande oftast att vid valet hålla sig inom ett visst av annat organ i vederbörlig ordning uppgjort förslag, upptagande ett visst antal kandidater. När däremot en medelbar kommunal representation eller en styrelse, direktion eller nämnd har att tillsätta en viss avlönad *tjänst*, som icke är att betrakta som kommunalt förtroendeuppdrag, behandlas detta icke såsom valärende utan såsom *vanligt ärende*. Tillsättandet av landstingssekreterare, landstingskamrerare och landstingsdirektör, av syssloman och prästman vid sjukvårdsinrättning, av föreståndare för arbetshem, av kommunalkamrer, skolvaktmästare, föreståndare och vaktmästare vid fattigvårdsinrättning samt av stadens under dess olika nämnder och styrelser lydande talrika tjänstemän och biträden av olika slag sker sålunda icke genom val utan i vanlig ordning. Tillsättandet av borgarrådsbefattning i Stockholm kan i viss mån betraktas såsom undantag från denna regel, men borgarrådsbefattningen utgör ju ett mellanting mellan förtroendeuppdrag och tjänsteuppdrag och enligt lagstiftarnas mening är borgarrådsbefattning likvärdig med förtroendeuppdrag.

Val skola (eller böra) alltid ske med slutna sedlar, och vid lika röstetal avgör då lotten. *Andra omröstningar* däremot skola å kommunalstämma, allmän rådstuga och kyrkostämma (de omedelbara representationerna), därest icke slutna omröstning begäres, ske öppet. I de omedelbara representationerna *kan* sålunda en vanlig omröstning, om så begäres, förrättas med slutna sedlar.

I de medelbara representationerna, såsom landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, ävensom i kommunala nämnder, direktioner, styrelser och utskott skall däremot omröstning alltid ske öppet. Vid omröstning, som icke avser val, har ordföranden alltid, då rösterna falla lika, utslagsröst, med undantag dock beträffande stadsfullmäktige i Stockholm, där såsom ett minne från den tid, då överståthållaren var självskriven ordförande, vid lika röstetal lotten avgör.

Vad särskilt angår *tillsättandet av syssloman* framhålla 1926 års lasarettstadgesakkunniga i motiven till 9 § av sjukhusstadgan under åberopande av visst prejudikat bland annat följande: "Med 'val' torde närmast avses utseende av förtroendemän inom direktionen själv, såsom utseende av ordförande, vice ordförande, kassakontrollant och, om hänsyn toges till innehållet i förvarande förslag, de direktionsledamöter, som omnämnas i 12 §. Däremot kan tillsättandet av syssloman, prästman och övrig personal lika litet som avgivande av förord för sökande till lasarettsläkartjänst betraktas såsom val. I dylika tillsättningsfrågor skall alltså omröstningen ske öppet och ordföranden hava utslagsröst vid lika röstetal" — jfr härmed Sven Lawski: lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, kommentar till 5 § i sjukhusstadgan —.

Motionären vill nu, att sådan ändring skall företagas i sjukhusstadgan, att syssloman och prästman må kunna tillsättas genom val med slutna sedlar. Såsom framgår av vad ovan anförts, skulle en lagstiftning i dylikt syfte innebära ett avsteg från vad som för närvarande tillämpas i fråga om tillsättande av kommunala tjänstemän. Med hänsyn härtill, och då väl skäl knappast kunna åberopas, varför ordningen vid tillsättande av syssloman eller prästman skall vara en annan än vid tillsättande genom medelbar kommunal representation eller genom kommunal styrelse eller nämnd av andra kommunala tjänstemän, exempevis landstingssekreterare, kommunalkamrerare, stadsrevisor, stadskassör o. s. v., skulle väl ett tillmötesgående av motionärens hemställan innebära eller föra med sig, att samtliga hithörande tjänstemän må kunna tillsättas genom val med slutna sedlar. Men en dylik ändring av bestämmelser, som gällt alltsedan kommunallagarnas tillkomst, torde knappast hava fog för sig, utan vore tvärtom ägnad att medföra betydande olägenheter. Att de kommunala förtroendemännen, vid vars utseende vederbörandes allmänna, kommunala duglighet och i viss grad hans och valkorporationens partiställning, äro utslagsgivande, och där i vissa fall den proportionella valmetoden kan komma till användning, utses genom val med slutna sedlar, får väl anses fullt riktigt. Likaså får det väl anses riktigt, att, då kommunmedlemmarna själva skola utse borgmästare, rådman, präst, klockare och skollärare m. fl. tjänstemän, slutna omröstning praktiseras. I båda dessa fall föreligger intresse för upprätthållande av "valhemligheten". Att tillsättandet av en kommunal tjänst genom medelbar kommunal representation, styrelse eller nämnd, varvid ensamt kandidatens skicklighet och förtjänst bör fälla utslaget och varvid de kommunala representationerna eller ledamöterna böra handla under offentligt ansvar och offentlig kontroll, skall givas karaktären av en valhandling med slutna sedlar, kan icke anses riktigt eller tillrädligt. Då en medelbar kommunal representation eller en kommunal nämnd eller styrelse tillsätter tjänsteman, bör omröstning sålunda alltjämt ske öppet.

I sin motion torde emellertid motionären måhända mindra vända sig mot att omröstning vid tillsättande av syssloman och prästman vid sjukvårdsinrättning skall ske öppet än mot bestämmelsen att ordförande, om rösterna därvid falla lika, skall hava utslagsröst. Man skulle ju möjligen kunna tänka

sig en bestämmelse, att i omförmålt fall lotten skulle avgöra mellan de två personer, som vid den öppna omröstningen erhållit lika röstetal. Men även en bestämmelse i dylikt syfte skulle, såsom av det föregående torde framgå, innebära ett bestämt avsteg från gällande kommunallagstiftning. Det torde ej heller kunna påstås, att ordförandens utslagsröst har mindre fog för sig, då i sjukhusdirektion fråga är om utseende av syssloman eller prästman, än vid annat avgörande i direktionen, exempelvis antagande av entreprenadsanbud, avgivande av förord vid underläkartillsättning o. s. v. Skall ordförandens utslagsröst ersättas av lottdragning i ena fallet, så bör detsamma ske i det andra och över hela linjen. Men en sådan reform, vare sig partiell eller universell, kan icke förordas. Så snart det icke är fråga om ett val av kommunala förtroendemän, där vederbörande väljares ställning till personfrågan mer eller mindre influeras av deras partiställning, måste det anses riktigare, att vid lika röstetal lägga avgörandet i ordförandens hand än att låta sluppen avgöra.

Till slut må i fråga om det speciellt påtalade fallet framhållas, att av den relation, motionären lämnat, torde framgå, att ordföranden och tvenne ledamöter föredragit kandidaten B framför kandidaten F, ehuru en av dessa ledamöter visserligen satt kandidaten H före både B och F. De tre övriga direktionsledamöterna satte F före B. Skulle mot förmodan den direktionsledamot, som satte H i första rummet, hava föredragit F framför B, så hade han ju kunnat få F utsedd genom att i första voteringen släppa sin kandidat, som tydligen under inga förhållanden kunde bli utsedd, och i stället rösta på F. I förevarande fall låg sålunda i själva verket det slutliga avgörandet, vem av kandidaterna B eller F skulle utses till befattningen, hos den direktionsledamot, som satte H i främsta rummet. Genom sin röstning i första omgången torde denne direktionsledamot, som sagt, hava deklarerat, att han föredrog B framför F, och någon oriktighet att B blir utsedd genom ordförandens utslagsröst föreligger sålunda icke. I allt fall torde det väl knappast få anses riktigare eller bättre, om sluppen, d. v. s. lotten, fått fälla det slutliga utslaget mellan B och F.

Om sålunda i enlighet med vad ovan anförts någon saklig ändring i det av motionären avhandlade lagrummet knappast får anses berättigad eller lämplig, så är å andra sidan otvetydigt, att de bestämmelser angående tillsättande av förtroendemän och tjänstemän, som för närvarande innehållas i kommunallagarna, fattigvårdslagen, sjukhusstadgan m. fl. författningar, *icke äro tillräckligt tydligt avfattade*, för att de, som hava att tillämpa bestämmelserna i fråga, utan svårighet och utan anlitande av lagkommentar skola kunna avgöra, huru vid utseende av förtroendemän och tjänstemän rätteligen bör tillgå. Att, såsom av motionären vitsordats, bland kommunalmännen osäkerhet råder på förevarande område, är tydligt nog, och därom vittna tid efter annan förekommande överklaganden och upphävande av kommunala beslut i fråga om tjänstetillsättning. Förtydligande bestämmelser i hithörande lagrum torde sålunda vara önskvärda och av behovet påkallade.

Stockholm den 8 mars 1930.

För Svenska landstingsförbundets styrelse:

SVEN LINDERS.

— / Sven Odén.